
УДК 811.161.2:347.2'42

Л.А. Халіновська

Інститут української мови НАН України, м. Київ

ФУНКЦІОНУВАННЯ СЕМАНТИЧНО ТРАНСФОРМОВАНИХ ПОЛІТОНІМІВ У МЕДІЙНІЙ СФЕРІ

У статті проаналізовано суспільно-політичні терміни та лексеми, що зазнали семантичної трансформації. Акцентовано увагу на зміні усталених значень термінів та появі неолексем (оказіональної лексики та ситуативних новотворів).

Ключові слова: *суспільно-політичний текст, лексема, термін, неологізм, оказіоналізм.*

Сучасне українське сьогодення вирізняє надмірна заполітизованість. Політична сфера є ідеологічно мотивованою та часто має маніпулятивний вплив на свідомість особи. Події, що відбуваються в державі, миттєво стають надбанням широкого загалу завдяки оперативному висвітленню у новинах та медіасфері. На думку Л.Л. Михайленко, «соціальні чинники найбільше впливають на лексико-семантичну систему мови, тому саме вона зазнає найістотніших трансформацій у перехідні періоди історичного розвитку суспільства» [8: 1].

Вивченню мови політичного простору — політкомунікації — присвятили свої праці О.І. Андрейченко, Л.Л. Михайленко, Л.Л. Семененко, М.І. Степаненко, О.А. Стишов, О. Карабута та ін. Процеси семантичної трансформації лексики у політичній комунікації досліджували О.М. Чадюк [12], Т.А. Космеда [4], Х.П. Дацишин [2]. Однак до сьогодні не вирішеними залишаються питання семантичних змін лексики, появи неонімів та вивчення особливостей детермінологізації у медійних суспільно-політичних текстах. Власності політичного тексту, зазначає Л.Л. Семененко, такі

© Л.А. ХАЛІНОВСЬКА, 2019

як пропаганда, агітація, ідеологізація, емоційність, надмірність гасел, впливають на його полемічність, яка покликана затаврувати противників. Це й пояснює вживання різних термінів то з позитивною, то з негативною оцінкою [9: 89].

У дослідженнях сучасного політичного медіатексту натрапляємо на термін *новомова*, що вперше вжитий на сторінках роману-антиутопії Джорджа Орвела «1984» на позначення спрощеної, насиченої пропагандистськими кліше та штампами мови, покликаної максимально впливати на громадян і запобігати проявам вільного мислення як шкідливого для тоталітарного суспільства. Ален Безансон, французький історик, дослідник тоталітарних режимів, зазначав, що з новою Орвелла частково асоціюється вираз «дубова мова» — «для позначення сухого, офіційного, канцелярського, адміністративного стилю, що його використовувала бюрократія; у другій половині ХХ ст. цей вислів перетворився на «дерев'яну мову», або «радянську мову». Це мова, якою мали б користуватися люди, якщо б дійсність відповідала ідеології. Позаяк ідеологія відхиляється від дійсності, її підміняє «дерев'яна мова» [1: 10 — 11]. Л.Т. Масенко у монографії «Мова радянського тоталітаризму» вказує на головну її функцію — маніпулятивність, і називає основні стильові риси новомови: дихотомічність, ідеологічність, лозунговість, десемантизацію, переважання оцінки над значенням, засилля квазіуточнювальних означень, евфемізмів, аббревіатур і складноскорочених слів [6].

Сьогодні, як зазначає О.Й. Матковська, «характеризуючи тенденції у діяльності світових ЗМІ, особливості політичного дискурсу, способи подачі новин, журналісти та лінгвісти часто апелюють до терміна «новомова», щоб вказати на маніпулятивні та пропагандистські спроби висвітлити об'єктивну дійсність у вигідному світлі, таким чином змодельовати певну картину дійсності у свідомості реципієнтів» [7: 185 — 188]. На думку Є.А. Карпіловської, належність такої мови державному апарату примусу, обмеження свободи суспільного життя, суспільної думки підкреслюють її негативну й репресивну функцію в суспільстві [3: 127 — 138].

На противагу «пласкій», невиразній, заснованій на підміні понять і спотворенні фактів на догоду тоталітарній системі новомові Д. Орвелла, в українському суспільстві виникла яскрава й неординарна мова політичної комунікації. Зокрема, М.І. Степаненко зазначає: «...всю Україну сьогодні охопила політична стихія, наслідки якої подеколи бувають не прогнозованими. Українці ось уже понад чверть століття прискіпливо стежать за перебігом знакових і менш сутнісних подій, не стоять осторонь виборчих процесів, беруть участь в обговоренні й ухваленні важливих рішень, що стосуються внутрішнього та зовнішнього життя країни» [10: 83]. Саме українське суспільство, соціум, є творцем образної, влучної, дотепної мови — як своєрідної реакції на політичне життя країни. У сучасній політичній публіцистиці задіяний потужний арсенал засобів української фразеології, перифразів, оказіоналізмів-неологізмів, своєрідних онімів-миттевостей, що перебувають у пасивному складі лекси-

ки, позначаючи реалії сьогодення чи називаючи осіб для їх влучної емоційної характеристики та опису.

Інтелектуалізація сучасних публіцистичних текстів на суспільно-політичну тематику зумовлює поширення в них детермінологізованих лексем, запозичених із різноманітних галузей української науково-технічної термінології, часто з уточнювальним компонентом (прикметником *політичний* чи іменником *політиком*). Наприклад, *турбулентність* (авіаційна термінологія); *дивіденди*, *інвестиції* (банківська сфера), *бенефіс* (театральна лексика), *фронт* (військова лексика), *землетрус* (географічний термін), *дефолт* (термін економіки), *атмосфера* (термін метеорології), *сліпота* (медичний термін); слова з уточнювальним компонентом *моральний*, *нігілізм* (термін філософії, психології), напр.: *Власне кажучи, подальший розвиток подій цікавий ще й у тому контексті, які дивіденди отримає... «губернатор» Одещини. Схоже, що акція під Верховною Радою... перетворюється на бенефіс Саакашвілі; Утім протест під Радою Саакашвілі може розглядати як інвестиції у своє політичне майбутнє; Внутрішньополітичний фронт проти чинного Президента, контури якого ми побачили 17 жовтня, очевидно, буде розширюватися, адже попереду — вибори глави держави (УМ, № 127, 24.10.2017); Детально розглядаються різні негативні наслідки голосування Brexit — щодо виходу Великобританії із ЄС. Проте цикл дій і реакцій на цей політичний землетрус, можливо, виявиться позитивним (Д, № 112, 30.06.2016); Не бачити, що зацікавлена в розширенні цієї дискусії, аж до протистояння через минулий польсько-український конфлікт, є саме російська пропаганда, означає проявляти політичну сліпоту (Д, № 108, 22.06.2016); До парламентських виборів 2006 року ще нібито й далеко, навіть до початку офіційної виборчої кампанії, яка стартує 26 листопада. Але політична атмосфера України, в тому числі Волині, вже наскрізь просякнута виборами ... (URL: <https://www.volyn.com.ua/news/11622-pres-tsentr-volinsbkiy-vibir-2006.html>); Деморалізує моральний дефолт найвищих посадовців у питаннях корупції, замовчування проблеми офшорів, використання державних посад для власного бізнесу та, не дивлячись на війну, продовження бізнесу з Росією; Моральний нігілізм — це заперечення позитивних перспектив під гаслом «все погано» і «ніхто нічого робити не збирається», тобто «боротьби з корупцією не буде, бо з нею боряться ті ж самі корупціонери, «реформ не буде, бо влада не хоче їх» і т. д. (URL: https://blogs.pravda.com.ua/authors/datsuk/57f36442d381f/view_print/).*

У політичній медіа-мові наявні терміни з різних галузей знань, які використовуються для опису подій, що відбуваються у сучасному суспільстві, популяризації науки, новітніх технологій та винаходів тощо. Часто фахова лексика вживаються зі стилістичною метою. Під час такого нетипового для термінологічної лексики функціонування відбувається її переосмислення, поступово термін або термін-словосполучення переходять у розряд сталих словосполучень, втрачаючи при цьому своє первинне значення. Первинні галузеві терміни-словосполучення характеризуються цілісністю номінації, мають тенденцію до моносемічності,

хоча у мові ЗМІ часто утворюють контекстуальні словосполучення, з повністю або частково переосмисленим значенням. Наприклад, натрапляємо на комбінований термін юриспруденції й медицини *правова шизофренія*. Тут ідеться про часткове перенесення значення медичного терміна *шизофренія* — психічне захворювання, що характеризується розладом розумових процесів (інколи — це поява слухових та зорових галюцинацій, роздвоєння особистості та ін.) у правове поле. Поєднуючись із уточнювальним компонентом із галузі права, на основі подібності виникає нове значення: паралельне функціонування законів, які суперечать один одному. Наприклад, *Загалом, з цією правовою шизофренією, як кажуть юристи (ВЕЗ (вільна економічна зона) на окупованій території і громадяни України зі статусом нерезидентів), час закінчувати. Тим більше, що перелік лобістів закону зменшується* (ДТ: https://dt.ua/internal/temnik-dlya-vladi_.html).

Функціонує з новим значенням термін римського права *візантизм*. Юридичний термін *візантизм* позначає концепцію особливого типу відносин між Церквою і державою, де Церква і держава не протистоять одна одній, а, навпаки, взаємодоповнюють, допомагають у досягненні згоди (гармонії) і співпраці (синергії). При цьому свобода і самостійність кожного в його власній сфері не скасовується. *Візантизм* — це всеохопна влада держави, царя, церква є частиною державного механізму (цезаропапізм), цар (держава) контролює громадян, громади та церкву. Напр.: *Окрім культурного розвитку, Візантія принесла й негатив — політичний візантизм, який не був сприйнятий Україною, але пишно розквітнув у Московії-Росії. Московіти спотворили православ'я, зробивши форму, а не суть основою віри, жахливий розрив із Христовим ученням демонструють і віряни, і клір* (УМ, 20.06.2018).

Біологічний термін *симбіоз* уживають для позначення явищ будь-яких форм взаємодії між організмами. Таке співжиття є завжди успішним, оскільки збільшує шанси на виживання. Напр.: *Є всі підстави вважати, що так само, як і в Москві, тут працюють і добровільні співробітники, і відряджені під прикриттям російські офіцери. Цей патріархійно-кремлівський симбіоз відтворюється і в Україні* (URL: <https://novynarnia.com/2018/12/15/erifanij-article>).

Абсолютним антонімом до терміна *симбіоз* є термін *паразитизм* (*паразитувати, паразит* і под.). У медійній мові його вживають із різко негативним значенням, напр.: *У нас грають з іміджем, тобто з тим, що ти сам про себе говориш. Таким чином політики намагаються осідлати популістичні хвилі, паразитувати на соціологічних трендах* (URL: <https://www.5.ua/polityka/osidlaty-populistychni-khvyli-ekspert-proanalizuvav-reitynhykandydativ-ta-ozvuchyv-ikhni-priyomy-182934.html>). Визначення цьому терміну надав політичний оглядач та аналітик Тарас Чорновіл: *«політичний паразит» (людина, яка паразитує на певних досягненнях, ідеях чи поставах)*, напр.: *В Україні Саакашвілі паразитував на постаті Порошенка. Коли у президента були високі рейтинги, він «приліпився» до нього, влаштувавши своє політичне життя* (URL: <https://www.obozrevatel.com/blogs/51738-politichnij-parazitizm-saakashvili-i-savchenko.htm>).

На тенденційності терміна як «невидимої зброї інформаційної війни, руйнування усталених термінів, як справжніх мін, що підривають свідомість, нищать логічне мислення, психіку, світосприйняття реципієнтів, спонукають до агресії проти України, українців, для виправдання російської загарбницької війни проти незалежної Української держави, неосмисленого сліпого служіння російській владі» наголошує О. Кузнецова [5: 69 — 72]. На нашу думку, розпізнавання і вивчення лексем із негативною оцінкою, смислових штампів (кліше), пропагандистських гасел та іншої лексики як допоміжних засобів маніпулювання думкою соціуму дасть змогу оперувати своєрідними «термінологічними ліками» (вживання термінів та лексем у прямому значенні й без будь-якого забарвлення та семантичних трансформацій) для об'єктивного та неемоційного новинного простору й дотримання «екології мови ЗМІ».

Саме українська медійна мова (мова політичної комунікації) оперативно реагує на події і процеси, що відбуваються у суспільстві, створюючи на шпальтах газет та в мережі Інтернет влучні ситуативні новотвори, адаптуючи запозичені слова, використовуючи різноманітні фразеологічні одиниці чи паремії тощо. «Засобом для формування громадської думки, — як зазначає Л.Л. Семененко, — є мовні одиниці різних рівнів, проте носіям семантики — лексемам — відводиться провідна функція. Саме лексема є тим знаком мови, в якому акумулюється суспільно-усталена думка людини про дійсність» [9: 87]. Термін, потрапляючи в невластиву йому сферу функціонування, набуває нових відтінків значень і зазнає семантичної модифікації. До таких слів належить прикметник *токсичний*, який функціонує як частина терміна-словосполучення *токсичний хімікат*: *хімікат*, який за рахунок свого хімічного впливу на життєві процеси може мати смертельний наслідок, призводити до тимчасової непрацездатності або заподіяти довготривалу шкоду людям чи тваринам ... належать усі *хімікату*, незалежно від їхнього походження чи способу виробництва (URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/term/30550>). Слово *токсичний* (з англ. *toxic* отруйний)¹ використовують як метафору для опису робочої атмосфери, настрою в шкільному середовищі, стосунків, культур та поведінки (ВЗ, 20.11.2018). Також ця лексема поширена в мові світового політикуму як засіб маніпулювання, пропаганди та популізму (чорний піар). На думку редакторів сайту «Стопфейк»: «... як реакція світової спільноти на отруєння нервово-паралітичним агентом колишнього російського розвідника і його дочки в Британії, лексема «хімікат» очолила список слів, які найчастіше вживаються в 2018 році разом зі словом «токсичний» (URL: <https://www.stopfake.org/uk/oxsfordskyj-slovnuk-vybrav-slovo-roku-pid-vplyvom-otrueynnya-skrypaliv-i-ruhu-metoo>). Слово *токсичний* має досить продуктивну сполучуваність

¹ Оксфордський словник обрав слово 2018 р. За версією його редакторів, це — токсичний. Як ідеться у пояснювальному відео, цей прикметник уживали в найширшому спектрі тем та описували багато ситуацій року, що минає (див., напр.: https://tsn.ua/nauka_it/toksichniy-oxsfordskiy-slovnik-obrav-slovo-roku-i-poyasniv-chomu-1249875.html).

і поєднується з різними компонентами (*контент, бренд, політик, піар*), утворюючи нові терміни, напр.: *Може, ті, хто залишився в окупації, насправді намагаються притягнути Донбас до України. Тому будь-яке спрощення ситуації призводить до ескалації в інформаційному середовищі й породжує «токсичний контент» в медіа, які транслюють думки безвідповідальних політиків* (Zik: URL: https://zik.ua/news/2018/01/16/donbas__trojanskyu_kin_dlya_ukrainy_1245781); або *Людей через їхній конформізм, тотальну залежність везуть у Київ бити своїх же співгромадян. ... Коли такі події закінчуються — залишається провина, яку психологи називають «токсичним соромом»* (Д, № 129, 17.07.2014). Подекуди натрапляємо на транскрибування цього слова мовою оригіналу (англійська): *1991 року, коли було створено групу, першочерговими цілями стали: євроатлантична інтеграція та співпраця з НАТО. Після того, як ці цілі було досягнуто, через 26 років свого існування Вишеградська група стала відома, як **toxicbrand**, адже чотири країни постійно демонструють, що принцип партнерства, закладений на початку існування групи, реальний лише на папері, а не у житті* (Д, № 196, 02.11.2017). Інколи на позначення понять некоректності (політики), нетерпимості й небезпеки вживають іменник *токсичність*: ... *Хуг і його організація відчули токсичність Кремля — і з жахом відсахнулися* (Д, № 195, 30.10.2018); або *Насправді, російські інструменти впливу в Європі мають безліч слабких місць. До них належать і відсутність впливу на політичний мейнстрим багатьох країн-членів ЄС, і токсичність проросійських політиків, і недовіра до російських джерел та брак суспільної підтримки діям та меседжам Росії* (Д, № 225, 10.12.2018).

Політична творчість українців надзвичайно продуктивна. Серед слів, створених як реакція на різні події сучасного суспільно-політичного життя, яскраво виокремлюються новотвори. Їхнє призначення — оперативно відбивати реальність і слугувати об'єктивним відображенням подій у державі. Неологізми є своєрідним політичним фольклором сучасності, адже якнайповніше називають явища та містять оцінку суспільно-політичних подій.

Окрему нішу в мові ЗМІ займають *оказіоналізми* (авторські новотвори), утворені для влучної й експресивної характеристики події, явища, реалії; почасти натрапляємо на них і в дописах інтернет-користувачів (блогерів). Їх часто вживають на позначення категорій співвітчизників за політичними симпатіями і соціальною активністю. Наприклад: *майданбайтер, порохобот, зрадофіл, юлефан, вишиватники (всепропальщики)*.

Оказіональна лексема *майданбайтер* сконструйована за зразком «*гас-тарбайтер*»². У ЗМІ її використовують у значенні: людина, яка за гроші виконує різні завдання, часто — це проплачені політичні акції (демонстрації, мітинги та ін.); це слово має негативний семантичний відтінок. Напр.: *Потрібно ставити вимогу до Партії регіонів та місцевої влади припинити*

² Походить з нім. Ostarbeiter, m. — особа, що була депортована з України під час II Світової війни на примусові роботи до Німеччини.

змушувати дітей до безкоштовної праці у ролі «**майданбайтерів**» (URL: <http://politiko.ua>, 6.11.2013); Про заангажованість свідчить поява під час акцій 2 і 7 квітня численних прапорів і «**майданбайтерів**» у салатовій уніформі його старого партійного бренду (URL: <http://tyzhden.ua>, 15.04.2013). Слово **зрадофіл** (іменник *зрада* + основа грецького походження *філ*), утворене за допомогою двох основ як своєрідний натяк на псевдонауковість, — вживають на позначення людини, яка не довіряє чинній владі й завжди прискіпливо знаходить негатив у суспільно-політичному житті країни, економіці, оборонній сфері тощо. Напр.: *Насадження атмосфери критики і недовіри до командування, що їх практикують «зрадофіли», — дуже недалекоглядно. Крім надзвичайної шкідливості для країни, зрадофілія шкочить і їхнім власним перспективам* (Телеканал ЗІК: https://zik.ua/news/2017/07/10/nasadzheniya_nedoviry_do_komanduvannya__duzhe_nedalekoglyadno_1129349); *Перефразовуючи Ніцше, чим ти більше читаєш «зрадофілів», тим більше «зрадофіли» опановують твою свідомість* (URL: <https://knk.media/stati/799-chomu-v-ukrajini-zradofili-peremagayut-peremozhtsiv.html>).

Лексему **порохобот**, утворену від прізвища чинного Президента України, вживають на позначення прихильників його політики. Напр.: *Ще однією ініціативою Юрія Стеця було створення «інформаційних військ України» — мережі інтернет-активістів, які за вказівкою аналітиків міністерства отримували б «інформаційні завдання» і поширювали інформацію в мережі. Скептики охрестили завербованих в «інформаційні війська» користувачів «**порохоботами**»* (УМ, № 86, 18.07.2017); *Є версія подій у викладі Сергія Леценка, зятого «порохобота» та представника опозиції, до лав якої вливається нині Міхеїл Саакашвілі* (УМ, № 142, 09.11.2016). Лексема **юлефан**, утворена за допомогою двох основ (жіноче ім'я *Юлія* + частина слова *фан(ат)*) походить від імені українського політика Юлії Тимошенко і позначає її прихильників, напр.: *... Далі ще цікавіше — вся молодь в інтерв'ю каже їм, що Юлія — актриса і така ж корупціонерка, як і всі. Юлефанам виявилися лише 60-річні бабці* (УМ, № 28, 25.02.2014); *Якщо активісти «Батьківщини», «Свободи», «Нашої України», УНП та «Фронту змін» тримали плакати з гаслами «Юлі — свободу!», то їхні опоненти з числа учителів і комунальників, мобілізованих владою, закликали до протилежного: «Харків — харків'янам, а не юлефанам!»* (УМ, № 59, 20.04.2012).

Цікавим новотвором є лексема **вишиватник**. Власне, це поєднання двох слів *вишиванка* та *ватник*. Друге слово теж є новотвором, що позначає прихильників Росії та її президента, інколи тих, хто ностальгує за Радянським Союзом. На влучне визначення досліджуваного слова натрапляємо в онлайн газеті «Українська правда»: **Вишиватники** — активні користувачі інтернету, члени сотень проукраїнських спільнот на Фейсбуці, радикальні й емоційні — які дуже люблять висловлювати свою думку, бо вважають себе патріотами й експертами; «**Вишиватник**», або «**всепропальщик**», у сучасному інформаційному просторі з'явився після Майдану й став масово «плодитися» під час анексії Криму та початку АТО на Донбасі (URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2015/03/25/7062529/>).

У суспільно-політичних текстах лексеми *зрадофіл* і *всепропальщик* часто є синонімами, можуть уживатися поряд і натякати на одне поняття — невдоволеність сучасним життям держави, доскіпливий пошук невдач, провалів і взагалі тотальної змови.

Лексеми з негативним забарвленням є додатковим засобом саркастичної оцінки особи, зокрема, в описі одіозних постатей очільників ОРДЛО (окремі райони Донецької і Луганської областей): ... *але очікувати від них справжнього миру — все одно, що очікувати миру від «сепаратистенфюрерів» Захарченка і Плотницького або деокупації Криму від Аксьонова* (URL: <http://rivne-cerkva.rv.ua/news/2614-chi-dovgo-shche-v-ukrajins-kikh-dushakh-bude-nishporiti-ruka-moskvi.html>). Наявність лапок — допоміжний експресивний засіб для увиразнення, надання негативного семантичного відтінку в ставленні до цих осіб. За їх допомогою виражають іронію (сарказм), із сатиричною метою перетворюючи нейтральне за змістом словосполучення на емоційно-оцінне.

Про величезний творчий потенціал політичного фольклору як реакції на події в суспільстві свідчать і такі несподівані поєднання лексем: ... [Президентові] *протидіє і кремлівська агресія ззовні, і московська агентура всередині країни, і помісні барони, і фейкові націоналісти, і рядові малороси-зрадофіли. Населення України складається з представників різних національностей, а ще — русофілів, обивателів, євробляхерів... Ще дуже багато громадян України — зовсім і не громадяни, і думають найбільше про свій шлунок та кишені* (URL: <https://tvrezo.info/post/81005>).

Особливої ваги та певної стилістичної оцінки такі авторські новотвори набувають у заголовках, що сприяє концентрації у вислові квінтенсії повідомлення, адже влучний і дотепний вислів у назві привертає увагу читача та акцентує увагу на його суті. Заголовок, на думку М.І. Степаненка, виразно експлікує інформацію та актуалізує процес асоціативної вторинної номінації [11: 593 — 595]. Наприклад, назва статті «*Насіріада*» в газеті «Україна молода» утворена від прізвища голови Державної фіскальної служби Насірова Р.М., якого в березні 2017 р. Національне антикорупційне бюро усунуло з посади на період розслідування його діяльності: *Саме минулого четверга ввечері й розпочалася така собі «насіріада»: посадовець зліг до «Феофанії», тоді як детективи НАБУ вручили йому підозру в ніч на п'ятницю просто в палаті* (УМ, 7 березня 2017, № 30, с. 6). Така назва є алюзією на твори-саги (епопеї), у яких події розгортаються упродовж тривалого відрізка часу, наприклад «Сибіріада» В. Єжова, в античній літературі — «Іліада», «Одіссея» Гомера тощо. Тривала судова справа (*корупційна епопея* — УМ, № 30, 07.03.2017) про зловживання на посаді голови Державної фіскальної служби завершилася лише наприкінці цього року несподіваним його поновленням та появою нового перифразу — *картата ковдра* як алегоричного символу уникнення відповідальності: *Фігурант «справи Онищенко — Насірова», колишній голова Державної фіскальної служби Роман Насіров, якого всі впізнають за картатою ковдрою, в 2014-му потрапив в українську політику в списку партії*

«Блок Петра Порошенка» (Д, № 81 — 82, 11.05.2018). У заголовку — «Полігон для свіжих іхтамнетов» (УМ, № 102, 23.08.2017) йдеться про поширений нині вислів російською мовою «их там нет» (окупація Донбасу та анексія Криму російськими військовими, хоча Росія й заперечує їх присутність). Заголовок «Замість *гройсманівки* — *розенківку?*» повідомляє про підвищення мінімальної заробітної плати: *У проекті держбюджету закладене підвищення з 1 січня мінімальної зарплати до 3723 гривень. Але віце-прем'єр П. Розенко вважає обґрунтованою цифру чотири тисячі гривень* (СВ, № 173, 19.09.2017). Читач може провести паралель між розміром мінімальної заробітної плати від прем'єра та міністра соціальної політики.

Цікавими, на нашу думку, також є оказіоналізми-дієслова, утворені від запозичень з англійської мови — *селфі*, *флешмоб* та *фейсбук*: *Подивіться, скільки у нас найнятих експертів, політологів, блогерів, цілі «фабрики» тих, хто «за конверти» любить свого посадовця. Таке враження, що в наших чиновників є три завдання: селфитися, флешмобити і фейсбучити* (УМ, 7 березня 2017, № 30, с. 5).

Реалії політичного сьогодення продукують появу влучних слів-каламбурів. Часто вони виникають на основі розмовного варіанта лексеми як елемента своєрідної мовної гри. Зокрема, реакцією суспільства на підвищення мінімальної заробітної плати (розмовний варіант — *мінімалка*) стала поява лексеми *мініПалка*: *Завдяки «мініПалці» відчули «покращення» й викладачі, надто у вищих навчальних закладах та професійно-технічних училищах. Щоб заощадити на нові зарплати «від Гройсмана», нині переглядають штати райлікарень і поліклінік* (СВ, № 13, 17.02.2017).

Інколи в текстах політичної тематики натрапляємо на новотворисловосполучення: *Знатися на речах, що ними оперують ВІПи — престижно. Через це також меншає відсоток телевізорозалежної вати* (УМ, № 127, 24.10.2017); *Одним з останніх інтерв'євських апофеозів нью-совка був штучний ажіотаж довкола так званого об'єднаного турніру двох українських і двох російських футбольних команд* (Д, № 115, 05.07.2013); *Краще б нашим сусідам не зв'язуватися з геополітичною кухнею Кремля. Так 26 років не квапилися, в результаті спровокували ще один раунд русифікації, отримали російські лінгвістичні «гетто» в Криму й на Донбасі* (Д, № 178 — 179, 06.10.2017). Використовуючи наведені новотвори, автор публікації спонукає читача до критичного мислення, здатності аналізувати ситуацію та відкидати чужі, почасти агресивно-пропагандистські сентенції.

Отже, сучасне українське суспільство чутливо реагує на політичні процеси, що в ньому відбуваються. Унаслідок цього з'являються слова та словосполучення, що є своєрідним лакмусом, оцінкою подій громадянами України. Наслідком такого співіснування і стає своєрідне лінгвоконструювання (поява нових слів — неологізмів та оказіоналізмів — ситуативних новотворів). Дослідження маніпулятивних технологій у мові ЗМІ сприятиме правдивому висвітленню суспільно-політичного життя країни й запобігатиме викривленню інформації, уможливить формування власної думки в громадян без нав'язування вигідних реакцій.

Вивчення динамічних тенденцій у сучасних медійних текстах суспільно-політичної тематики (виникнення неологізмів, вивчення зміни значень (переосмислення) термінів) сприятиме подальшому унормуванню мовного політичного комунікативного простору з урахуванням його антропоцентричної, поліпарадигматичної та міждисциплінарної природи. Тлумачення політичної ситуації за допомогою вжитих у текстах термінів, експресивних та семантично модифікованих одиниць покликане спонукати співгромадян до критичного мислення та власної, не нав'язаної маніпулятивними технологіями, оцінки.

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

- ВЗ — «Високий замок».
ДТ — «Дзеркало тижня».
Д — «День».
ЗМІ — Засоби масової інформації.
СВ — «Сільські вісті».
УМ — «Україна молода».
Zik — «Захід і культура».

ЛІТЕРАТУРА

1. Безансон Ален. Свята Русь. Переклад із французької Т. Марусика. Київ, 2018. С. 10 — 11.
2. Дацишин Х.П. Конотативний аспект функціонування метафори в політичному дискурсі. *Вісник Львівського університету. Серія «Журналістика»*. 2001. Вип. 22. С. 437 — 446.
3. Карпіловська Є.А. Образ держави у мові відкритого суспільства: новомова чи мова нового мислення? *Мови та культури у новій Європі: контакти і самобутність: Збірник наукових доповідей на Міжнародних наукових читаннях, присвячених 70-річчю від дня народження чл.-кор. НАН України, проф. Н.Ф. Клименко*. Київ, 2009. С. 127 — 138.
4. Космеда Т.А., Халіман О.В. Мовна гра в парадигмі інтерпретативної лінгвістики. Граматика оцінки. Граматична іграма (теоретичне осмислення дискурсивної практики). Дрогобич, 2013.
5. Кузнецова О. Термінологічне «мінування» у ЗМІ: сутність, особливості, вплив. *Проблеми української термінології: міжнародна наукова конференція, 4 — 6 жовтня 2018 р.: збірник наукових праць*. Львів, 2018. С. 69 — 72.
6. Масенко Л. Мова радянського тоталітаризму. Київ, 2017.
7. Матковська О.Й. Орвелівська новомова та сучасний дискурс. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологічна*. 2012. Вип. 26. С. 185 — 188.
8. Михайленко Л.Л. Динаміка суспільно-політичної лексики української мови кінця ХХ — початку ХХІ століття (на матеріалі мови українських засобів масової інформації): автореферат дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ, 2009. 19 с. *Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського*. URL: [http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=S&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&S21FMT=briefwebr&S21ALL=\(<.>A%3DМИХАЙЛЕНКО\\$<.>%2B&FT_REQUEST=&FT_PREFIX=&Z21ID=&S21STN=1&S21REF=10&S21CNR=20](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=S&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&S21FMT=briefwebr&S21ALL=(<.>A%3DМИХАЙЛЕНКО$<.>%2B&FT_REQUEST=&FT_PREFIX=&Z21ID=&S21STN=1&S21REF=10&S21CNR=20).
9. Семененко Л.Л. Політичний текст як засіб експлікації потенцій мовного знака. URL: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/movoznavstvo/2015/253-241-17.pdf>.
10. Степаненко М. Публіцистично-політичні перифрази в українській мові: 2017 рік. Полтава, 2018.
11. Степаненко М.І. Політичне сьогодення української мови: актуальний перифрастикон. Харків, 2017.
12. Чадюк О.М. Метафора у сфері сучасної української політичної комунікації: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ, 2005. 20 с. *Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського*.

URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=EC&P21DBN=EC&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=JwU_B&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=U=&S21COLORTERMS=0&S21STR=III401.171.11

LEGEND

- VZ — «High castle».
DT — «The mirror of the week».
D — «The day».
ZMI — Mass-media.
SV — «Village news».
UM — «Ukraine is young».
ZiK — «West and culture».

REFERENCES

1. Besançon, Alain. (2018). *Sainte Russie*. Kyiv (in Ukr.).
2. Datsyshyn, Kh.P. (2001). The connotative aspect of a metaphor functioning in political discourse. *Visnyk of Lviv University. Journalism Series*, 22, 437 — 446 (in Ukr.).
3. Karpilovska, Ye.A. (2009). The image of the state language in an open society, new language or a new language thinking. *Languages and cultures in the new Europe: contacts and identity. Conference proceedings international scholarly readings devoted to the 70th birth anniversary of doctor of philology, professor, correspondent member of the national academy of sciences of Ukraine Nina Klymenko*. Kyiv. P. 127 — 138 (in Ukr.).
4. Kosmeda, T.A., Khaliman, O.V. (2013). Language game in paradigm of interpretative linguistics. Grammar of evaluation. Grammatical ihreme (theoretical comprehension of discursive practices). Drohobych (in Ukr.).
5. Kuznetsova, O. (2018). Terminological “mines” in the mass media: essence, peculiarities, influence. *Problems of Ukrainian Terminology. XV International Scientific Conference. Problems of Ukrainian Terminology (4 – 6 October, 2018)*. Lviv. P. 69 — 72 (in Ukr.).
6. Masenko, L.T. (2017). *The Language of Soviet Totalitarianism*. Kyiv (in Ukr.).
7. Matkovska, O. (2012). Orwell’s newspeak and the modern discourse. *Scientific Proceedings of Ostroh Academy National University. Philology Series*, 1 (26), 185 — 187. URL: <https://journals.oa.edu.ua/Philology/article/view/1139> (in Ukr.).
8. Mykhajlenko, L.L. (2009). “Dynamics of Social-and-Political Lexics of the Ukrainian Language of the End of the 20th — Beginning of the 21st Centuries (Based on Material from Ukrainian Media)”. The Manuscript. The thesis for the Candidate’s degree in Philology. 10.02.01. Kyiv (in Ukr.).
9. Semenenko, L.L. Political text as a means explication of potential linguistic signs. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdufm_2015_253_241_19. (in Ukr.).
10. Stepanenko, M.I. (2018). *Ukrainian publicistic and political periphrastics: 2017*. Poltava (in Ukr.).
11. Stepanenko, M.I. (2017). *Political contemporaneity of Ukrainian language: modern periphrastics*. Kharkiv (in Ukr.).
12. Chadiuk, O.M. (2005). *Metaphor in the Sphere of the Modern Ukrainian Political Communications*. The manuscript. The thesis for the Candidate’s degree in Philology. 10.02.01. Kyiv (in Ukr.).

Статтю отримано 28.12.2018

L.A. Khalinovska

Institute of the Ukrainian Language of National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv

SEMANTICALLY TRANSFORMED POLITONYMS IN MEDIA DISCOURSE

The political sphere is ideologically motivated and often has a manipulative influence on people’s minds. Events taking place in the state immediately become the property of the general public due to prompt coverage in the news and the media. However, until now unsolved questions remain semantic changes in vocabulary, appearance the emergence of neonym, and study

the determinologization features in the media and socio-political texts. Today Ukrainian society is characterized by a bright and extraordinary language of political communication. Ukrainian society is the creator of vivid, well-aimed, witty language as an original reaction on the political life of the country. The powerful arsenal of facilities of Ukrainian phraseology, periphrases, original occasional word is involved in a modern social and political journalism. Those are passive components of vocabulary marking today's realities or calling people for their fine move, coming emotional characteristics and description.

In the political media language, the terms of many branches of knowledge are used for different purposes such as a description of the events taking place in modern society, the popularization of science, the new technologies and inventions, and so on. Intellectualization of modern journalistic texts on socio-political topics leads to the extension of their deterministic lexemes borrowed from various fields of Ukrainian scientific and technical terminology. The Ukrainian media language (the language of political communication) promptly responds to events and processes taking place in society by creating the situational novelties on the pages of newspapers and the Internet network, by adapting borrowed words, and using various phraseological units or paroemia, etc. The aim of such neologisms is to operatively reflect the events and serve as its objective reflection in the country. Neonyms are original political folklore of contemporaneity, as more fully called the phenomenon and contain an assessment of social and political events. The research of manipulative technologies in media language is to promote the true coverage of social and political life of the country, prevent the distortion of information and form the own citizens' viewpoint without imposing of beneficial reactions by certain people.

Keywords: socio-political text, lexeme, term, neologism, occasional word.